

"עשר תעשר את כל תבואת זרעך"

ביאור המדרש פליאה שמקשר מצות "עשר תעשר" לציווי "ושמחת בכל הטוב, ואין טוב אלא תורה"

הנה כי כן זהו שנדר יעקב אבינו באומרו: "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש", שהם דברים חומריים מענייני העולם הזה, אני מבטיח "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", שאקדיש את המחשבה שבראשי, שהוא חלק עשירי מכל הגוף, לכוון במוח שבראש בכל ענייני העולם הזה בלתי לה' לבדו. אלו תוכן דבריו המאירים כשמש בצהריים.

ראשו של אדם נברא מארץ ישראל ואילו הלב שורש הגוף נברא מבבל

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף תבלין לפירוש הנשגב של הגה"ק מאוסטרובצא זצ"ל, לבאר הטעם שנדר יעקב אבינו "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", רק אחרי שנתגלה הקב"ה ליעקב אבינו בחלום והבטיח לתת לו ולזרעו את ארץ ישראל, כמו שכתוב (שם ג'): "וזהנה ה' נצב עליו ויאמר אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך".

נקדים חידוש נפלא מהגאון הגדול רבי יוסף ענגיל זצ"ל ב"אוצרות יוסף" (ח"ב דרוש ב) בענין הגלות והגאולה, לבאר הטעם שבשעה שישראל עושים רצונו של מקום ראויים הם לשבת בארץ ישראל, וכאשר חטאו גלו מארץ ישראל לבבל ולשאר הארצות, על פי מה שכתוב ביצירת האדם (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה ויפח באפיו נשמת חיים והיה האדם לנפש חיה". ופירש רש"י: "צבר עפרו מכל האדמה מארבע רוחות, שבכל מקום שימות שם תהא קולטתו לקבורה".

מגלים לנו חכמינו ז"ל מאילו מקומות נברא גופו של אדם הראשון, כמו ששנינו בגמרא (סנהדרין לח:): "אדם הראשון גופו מבבל, וראשו מארץ ישראל, ואיבריו משאר ארצות". ופירש רש"י: "גופו מבבל, על שם שהיתה עמוקה, נראה שמשם לוקח, ולכן נעשה מצולה. וראשו מארץ ישראל, שהיא גבוהה וחשובה מכל הארצות. ואיבריו, ידיו ורגליו".

שמי מצבה יהיה בית אלקים וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך".

וביאר בדברי קדשו הטעם שקיבל יעקב אבינו על עצמו להפריש מעשר דוקא כשברח מבית אביו ואמו והיה בדרכו לחרן, על פי המבואר בגמרא (עירובין מח.) כי קומת גופו של אדם היא שלש אמות, ובתוספות (ד"ה גופו ג' אמות) הוכיחו כי שיעור זה הוא לכל קומת הגוף מלבד הראש, וכתב בספר "מים יחזקאל" שיש קבלה בידו כי הראש הוא שליש אמה, נמצא לפי זה כי הראש הוא עשירית מכל הגוף, כי בג' אמות של הגוף יש ט' פעמים שליש אמה, והראש שהוא שליש אמה הוא החלק העשירי מכל הגוף.

והנה תכלית הבריאה היא שימליך האדם את הראש, ששם נמצא המוח המשכיל בתורה ובעבודת ה', על כל שאר הגוף שעוסק בעניינים חומריים, לכן כל זמן שיעקב אבינו היה בבית אביו ועסק בתורה בבית מדרשם של שם ועבר, לא היה צריך להרים את הראש על כל הגוף, כי על ידי שעסק בתורה בשכל שבראשו היה ממילא מורם מכל צרכי הגוף.

אולם כאשר הלך יעקב אבינו לחרן אל לבן הארמי, והיה צריך לעסוק שם בענייני העולם הזה, היה צריך להתאמץ להרים את הראש על כל שאר איברי הגוף, שגם בשעה שעוסק בענייני העולם הזה יכוון במוח שבראשו לעסוק בהם לשם שמים, כמו שנפסק להלכה בשלחן ערוך (אור"ח סימן רלא): "בכל מה שיהנה בעולם הזה לא יכוין להנאתו אלא לעבודת הבורא יתברך כדכתיב (משלי ג-1) בכל דרכיך דעהו, ואמרו חכמים (אבות פ"ב מ"ב) כל מעשיך יהיו לשם שמים".

בדרך זו הוא מפרש מה שכתוב (בראשית שם יא): "ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו". ופירש רש"י: "עשאן כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות". הרמז בזה שהיה ירא מלבן הארמי ואחוזת מרעיו הרשעים שהם בבחינת חיות רעות שלא יקלקלו את המחשבות שבראשו, לכן עשה שמירה מיוחדת סביב לראשו.

בפרשתנו פרשת ראה דבר בעתו מה טוב להתבונן במה שכתוב (דברים יד-כב): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". דרשו על כך חכמינו ז"ל במדרש תנחומא (סימן יא):

"עשר תעשר את כל תבואת זרעך וגו'. רבי לוי אמר בזכות שני דברים ישראל מתחטאין [מתרצים] לפני המקום [למלא בקשתם, על דרך שאמרו (ברכות יט.) על חוני המעגל שהוא: "כבן שמתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו"], בזכות שבת ובזכות מעשרות, בזכות שבת דכתיב (ישעיה נח-יג) אם תשיב משבת רגלך, מה כתיב בתריה (שם) אז תתענג על ה', בזכות מעשרות דכתיב (דברים כו-יא) ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד-ב) כי לקח טוב נתתי לכם וגו', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר".

ונתייגעו המפרשים לבאר סיום מאמר המדרש שמוגדר בצדק "מדרש פליאה", שישראל מתרצים לפני המקום "בזכות מעשרות, דכתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וגו', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר". ובהשקפה ראשונה אינו מובן מהו הקשר בין "ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה" למצות "עשר תעשר".

"וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"

פתח דברינו יאיר לבאר דברי חכמים וחידותם, על פי מה שנקדים פנינה יקרה מאירת עינים מדברות קדשו של הגה"ק רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע ב"אור תורה" (פרשת ויצא אות ז), שמבאר באופן נפלא מה שנדר יעקב אבינו בהיותו במקום המקדש להפריש מעשר מכל אשר לו, כמו שכתוב (בראשית כח-כ):

"וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים, והאבן הזאת אשר

**ביאור המדרש: "ושמחת בכל הטוב, ואין טוב אלא תורה...
לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר"**

**הגה"ק מאוסטרובצא זי"ע: הראש הוא החלק העשירי מכל הגוף,
ועל כך אמר יעקב אבינו "עשר אעשרנו לך"**

**גמרא: גופו של אדם הראשון נצבר מכל העולם
גופו מבבל, וראשו מארץ ישראל, ואיבריו משאר ארצות"**

**רבי יוסף ענגיל: בשעה שהמליכו ישראל את הראש
שנברא בארץ ישראל על הגוף זכו להיות בארץ ישראל**

"דין ראש קטיעה ימלל". ופירש רש"י: "מי שראשו קטוע שאין לו בנים ליטול חלק בארץ הוא ידבר בפנינו". לפי האמור הביאור בזה, כי מאחר שלא היו לו בנים שיטלו חלק בארץ ישראל שמשם נברא ראשו של אדם, לכן הוא בבחינת "ראש קטוע" כאילו אין לו ראש. אלו תוכן דבריו הקדושים.

**צירוף שני החידושים משני המאורות הגדולים
הגה"ק מאוסטרובצא והגה"ק רבי יוסף ענגיל זצ"ל**

מעתה כאשר נצרף את שני החידושים משני המאורות הגדולים הגה"ק מאוסטרובצא והגה"ק רבי יוסף ענגיל זצ"ל, יאירו עינינו וישמח לבנו להבין הטעם שקיבל יעקב אבינו על עצמו דוקא עתה "עשר אעשרנו לך", להקדיש את ראשו מעשר לה', כי מאחר שהקב"ה הבטיח ליעקב לתת לו את ארץ ישראל: "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך", אשר כפי שנתבאר כדי לזכות לארץ ישראל צריך להגביה את הראש שנברא משם, על כל איברי הגוף שנבראו מבבל ומשאר הארצות, לכן דוקא אז נדר יעקב "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", שיקדיש את ראשו מעשר לה'.

ויש לבאר בזה הטעם שחכמינו ז"ל מכנים בכל מקום את הארץ שנתן לנו הקב"ה בתואר "ארץ ישראל", על פי מה שמבואר בספרים הקדושים [תולדות יעקב יוסף (פרשת ויחי), קדושת לוי (פרשת וישלח), דגל מחנה אפרים (שם), זרע קודש (שם), אור לשמים (שם) ועוד], כי השם "יעקב" הוא מלשון "עקב", אבל השם "ישראל" הוא אותיות ל"י רא"ש. ומקור הדבר ב"שער הפסוקים" לרבינו האריז"ל (פרשת ויצא ד"ה ויאהב יעקב): "כי ישראל הם אותיות לי ראש".

לפי דברינו יש לומר הרמז בזה, ללמדנו שתכלית עבודת איש ישראל היא להמליך את הראש על כל הגוף, וזהו הטעם שחכמינו ז"ל

האריך בזה בעל ה"תניא" ב"לקוטי אמרים" (פרק יב), כי זהו תפקידו של אדם בעולם הזה שהמוח יהיה שליט על הלב, ובלשון קדשו:

"וזה כלל גדול בעבודת ה' לבינונים, העיקר הוא למשול ולשלוט על הטבע שבחלל השמאלי, על ידי אור ה' המאיר לנפש האלקית שבמוח, ולשלוט על הלב, כשמתבונן במוחו בגדולת אין סוף ברוך הוא, להוליד מבינתו רוח דעת ויראת ה' במוחו, להיות סור מרע דאורייתא ודרבנן, ואפילו איסור קל של דבריהם חס ושלוש, ואהבת ה' בלבו בחלל הימני בחשיקה וחפיצה, לדבקה בו בקיום המצוות דאורייתא ודרבנן ותלמוד תורה שכנגד כולן".

**שורש הישיבה בארץ ישראל
התבטלות הגוף אל הראש**

מעתה נבוא לדברי הגאון רבי יוסף ענגיל זצ"ל, שמבאר לפי זה כמין חומר מדוע כשישראל עושים רצונו של מקום ראויים הם להיות בארץ ישראל, כי מאחר שראשו של אדם הראשון נברא מארץ ישראל ולבו מבבל וגופו משאר הארצות, לכן כאשר ישראל משעבדים ומבטלים את לבם לרצונה של הנשמה שבראש, הרי הראש הוא המלך על כל האיברים, לכן ראויים הם להיות בארץ ישראל שמשם נברא ראשו של אדם.

אבל כאשר ישראל אינם עושים רצונו של מקום, ובמקום לשעבד את הלב וכל כוחות הגוף לרצונה של הנשמה שבראש, ונהפוך הוא אשר ישלטו הלב וכוחות הגוף להכניע את הנשמה שבראש למלא את רצונם, לכן גלו מארץ ישראל שהוא מקום בריאת הראש, וגלו לבבל ושאר ארצות שמשם נבראו הלב וכל שאר איברי הגוף שהשתלטו על הראש.

על פי האמור הוא מבאר באופן נפלא מה שמצינו בגמרא (סוטה לה.), כי המרגלים לעגו על יהושע בן נון שאמר להם דברי תוכחה באומרים:

וכתב המהרש"א בחידושי אגדות חידוש גדול, כי הראש שבו נמצא המוח שהוא מקום משכן הנשמה והשכל נברא מארץ ישראל המסוגלת לחכמה, ואילו הלב שהוא מוכן לקבל את החכמה שבמוח נברא מבבל, ומה שאמרו שגוף האדם נברא מבבל, הכוונה בזה על הלב שהוא שורש החיות שמזרים דם לכל הגוף, ואילו שאר האיברים נבראו משאר ארצות שהן טפלות לארץ ישראל, הנה הדברים בלשון קדשו:

"מסתברא דראשו שבו המוח כח הנשמה והשכל הוא מארץ ישראל שהוא מקום מוכן לחכמה, כמו שאמרו (ב"ב קנח:) אורא דארץ ישראל מחכים, ושם בירושלים מקום שער השמים לנשמה, אבל גופו שבו איברים הפנימים ורוח החיוני שבלב הוא מבבל, שגם שם מקום מוכן למעלות החכמה, שעל כן סבב הקב"ה הגלות לבבל, ושאר איבריו שהם אינן רק כלים לראש ולגוף, משאר ארצות שהם טפלים לגבי ארץ ישראל".

**תכלית העבודה להמליך
הנשמה שבמוח על התאוות שבלב**

והנה ידוע מה שמבואר בספרים הקדושים כי הנשמה מתלבשת במוח שבראש, כמו שכתב רבינו בחיי בפסוק (בראשית כ-ז): "ויפח באפיו נשמת חיים, הנפש החכמה נמצאת באדם לבדו, בה משתתף עם העליונים הקדושים, העומדים לעד לעולם בחכמה ושכל, ומשכנה במוח, והיא הנקראת נשמה, שנאמר ויפח באפיו נשמת חיים". וכן כתב ה"אבן עזרא" (שמות כג-ה): "כי הנשמה היא החכמה ומושבה במוח הראש". וזהו שתיקנו לומר ("לשם יחוד" לפני הנחת תפילין): "שהנשמה שבמוחי עם שאר חושי וכוחותי כולם יהיו משועבדים לעבודתו יתברך שמו".

אך לעומת זה הלב שהוא שורש החיות של כל הגוף הוא מקום משכן היצר הרע, כמו שהעיד הקב"ה (בראשית ח-כא): "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". וכן כתוב (שם ו-ה): "וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ, וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום". וזהו שדרשו בגמרא (שבת קה:) על הכתוב (תהלים פא-י): "לא יהיה בך אל זר ולא תשתחוה לאל נכר, איזהו אל זר שיש בגופו של אדם, הרי אומר זה יצר הרע". דקדקו לומר "בגופו של אדם", דהיינו במרכז הגוף שהוא הלב ולא בראש.

לפי זה נשכיל להבין מה שמבואר בספרים הקדושים, כי תכלית עבודת הקודש של איש ישראל היא להמליך את הנשמה שבמוח על היצר שבלב, ומקור הדבר בזהוה הקדוש (פרשת פנחס רכד.): "מוחא דאיהו דכורא רכיב ושלטי על הלב". וכבר

האדם להשיג את התורה בשכל שבמוח, ועל ידי זה ישיע אור התורה שבמוחו להשליט את השכל על הרצון שבלב ושאר כלי המעשה.

הנה כי כן זהו ביאור המדרש: "הסייף והספר ירדו כרוכים מן השמים, אמר להן אם תעשו מה שכתוב בספר הזה", שתעסקו בתורה לדעת מה מותר לעשות ומה לא, "אתם ניצולים מן הסייף הזה", שלא יוכל היצר לנתק את המוח מלהשפיע על הרצון שבלב, "ואם לא תעשו", שלא תעסקו בתורה, "אתם נהרגים בסייף הזה", שיבוא היצר וינתק את השכל שבמוח מן הרצון שבלב שזהו בבחינת מיתה רוחנית.

הרי לנו דברים ברורים כי כאשר אדם עוסק בתורה בהבנת המוח שבראש, כי אז מבטיחים חכמינו ז"ל "אתם ניצולים מן הסייף הזה", לא יצליח היצר הרע לנתק בין המוח ללב, כי זאת היא סגולת התורה להכניע את היצר שבלב, שלא יוכל למנוע מהמוח שבראש להשפיע מחכמתו ללב בבחינת "מוח שליט על הלב".

מעתה נשכיל להבין מדוע דוקא יעקב אבינו נדר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", שימליך את הנשמה שבראש על כל הגוף, על פי מה דאיתא בזוהר הקדוש (פרשת ויצא קמח): "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים, התורה דא יעקב, העבודה דא יצחק, גמילות חסדים דא אברהם".

לכן דוקא יעקב אבינו בהיותו עומד התורה, לו נאה ולו יאה לנדור להקב"ה "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", שימליך את הראש בכח השגת התורה שבמוח על הלב ועל כל שאר חלקי הגוף. וזהו שמבקש הקב"ה גם מאתנו בני יעקב אבינו "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", להמליך את הראש בבחינת מעשר, לייחד כל הענינים החומריים לשם שמים.

"וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"
לעבוד את הקב"ה בב' יודי'ן יצר טוב ויצר רע

הנה מה טוב ומה נעים להוסיף נקודה נפלאה, לבאר לפי זה הטעם שאמר יעקב אבינו בכפל לשון "עשר אעשרנו לך", ולא אמר סתם "אעשרנו לך", על פי מה שכתוב בבריאת האדם (בראשית ב-ז): "וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה", ודרשו בגמרא (ברכות סא): "דרש רב נחמן בר רב חסדא, מאי דכתיב וייצר ה' אלקים את האדם בשני יודי'ן, שני יצרים ברא הקב"ה אחד יצר טוב ואחד יצר רע". מבואר מזה כי ב' יודי'ן של וייצר הן רמז על מה שברא הקב"ה את האדם בשני יצרים, יצר טוב ויצר רע.

**בשעה שהמליכו ישראל את הגוף על הראש,
גלו מארץ ישראל לבלל שהגוף נברא משם**

**אבני נזר: כאשר אדם עוסק בתורה להשיג במוחו
השגות התורה, מובטח לו שימליך את הראש על הלב**

**זוהר הקדוש: "אלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהוי"
לולא היצר הרע לא היתה שמחת התורה**

**מאור עינים: על ידי עסק התורה וחדוותא דשמעתא
נהפך היצר הרע ליצר טוב וגם הוא מסייע לעבודת ה'**

מלבד שהשכל מלוכש בחכמת ה', הנה גם חכמת ה' בקרבו, מה שהשכל משיג ותופס ומקיף בשכלו, מה שאפשר לו לתפוס ולהשיג מידיעת התורה, איש כפי שכלו וכח ידיעתו והשגתו בפרד"ס... וזהו שכתוב (תהלים מ-ט) ותורתך בתוך מעי'.

נמצא לפי זה כי על ידי שהאדם עוסק ומתייגע בתורה בשכלו שבראש, הרי הוא ממליך את הנשמה שבראש על היצר הרע שבלב, וזהו ששנינו בגמרא (קידושין ל): שהקב"ה אומר לישראל: "בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו".

ויש להביא ראיה ברורה לכך ממה שהביא הגה"ק מקוץ'גלוב זצ"ל ב"ארץ צבי" (פרשת שופטים) בשם מורו ורבו הגה"ק בעל "אבני נזר" זי"ע, שדיבר בקדשו לבאר מאמר חכמינו ז"ל במדרש (דב"ר ד-ב): "הסייף והספר ירדו כרוכים מן השמים, אמר להם אם תעשו מה שכתוב בספר הזה, אתם ניצולים מן הסייף הזה, ואם לא תעשו אתם נהרגים בסייף הזה".

וביאר כי תכלית עבודת האדם בעולם הזה היא, שישכיל בחכמתו שבמוח להבין מהו המעשה הטוב שראוי לעשותו, ומהו המעשה הרע שאין ראוי לעשותו, וכאשר ישכיל את הידיעה במוחו אז יאיר השכל שבמוח וישפיע על הרצון שבלב, שיתעורר ברצונו להשפיע על שאר איברי הגוף שהם כלי המעשה, שיעשו רק את המעשה הטוב זה וימנעו מלעשות את המעשה הרע.

אולם היצר הרע הקם על האדם להפילו ברשתו, נמשל לסייף שהוא חרב ההורג את האדם, על ידי שהוא מנתק ומפריד את הראש מן הלב, כן ממיית היצר הרע את האדם מיתה רוחנית על ידי שהוא מפריד את המוח שבראש מהלב, שלא יוכל המוח להאיר משכלו להשפיע על הרצון שבלב, שישפיע על שאר האיברים וכלי המעשה שיעשו רק כדת של תורה, והסגולה לזה היא שיעמול

מכנים את הארץ שהבטיח לנו הקב"ה "ארץ ישראל", ללמדנו שאי אפשר לזכות בה רק אם ממליכים את הראש על כל הגוף בבחינת ישראל"ל שהוא אותיות ל"י רא"ש.

הנה כי כן ירווח לנו פירוש הכתוב בפרשתנו: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה", כי בכך מבקש הקב"ה מאתנו שנלך בדרכו של יעקב אבינו שקיבל על עצמו בנדר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", לקדש את המוח שבראשו שהוא בבחינת מעשר מכל הגוף לעסוק בעניני העולם הזה לשם שמים, וכך מבקש הקב"ה מאתנו זרעו, "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", לקדש את המחשבה שבראשו לכוון בכל עניני העולם הזה בלתי לה' לבדו בבחינת "בכל דרכיך דעהו".

**המלכת הראש על כל הגוף החומרי
על ידי עסק והשגות התורה**

הבה נמשיך במסע הקודש מדוע מכל האבות היה זה דוקא יעקב אבינו שנדר נדר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", להמליך את הראש שהוא מעשר מכל הגוף על כל הגוף, על פי מה שנקדים לבאר בדרך עבודה איך אנו מסוגלים לקיים הציווי "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", ללכת בדרכו של יעקב אבינו להמליך את הראש על הלב ועל כל הגוף החומרי, שהקב"ה בעצמו העיד: "כי יצר לב האדם רע מנעוריו".

אמנם התשובה על כך ברורה, כי ענין זה אפשר רק על ידי שאדם עוסק בתורה להבין ולהשכיל חכמת התורה במוח שבראש, כמו שהאריך בעל ה"תניא" ב"ליקוטי אמרים" (פרק ה) כי כשהאדם עוסק בתורה ומתייגע בשכלו להשיג התורה, הרי עצם הידיעה וההשגה של התורה מוקפת ונתפסת בשכלו, והשכל של האדם מקיף את השגת התורה, ובלשון קדשו: "בידיעת התורה,

השי"ת, וכמאמר רז"ל אלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא הוי, כי עיקר הזריות והחשק בעבודה בא מצד היצר הרע שנמתק וקטיגור נעשה סניגור.

זהו מה שכתוב ואהבת את [ה' אלקיך] בכל לבבך, בשני יצריך כו', וכמו שאמר הכתוב (שיר השירים ב-ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני, שעיקר התשוקה והחשק לעבודה נעשה מהמתקת היצר הרע, שאין לך תענוג שיש לבורא גדול מזה שדבר המונע מתהפך לטוב... וכל זה הוא על ידי שהבורא יתברך נתן התורה לישראל שהוא התבלין שמתבלין וממתקין ליצר הרע."

והנה כאשר נדקדק היטב בדבריו הקדושים, נראה שהוא מבאר לפי זה מאמר הגמרא הנ"ל שהקב"ה אומר לישראל: "בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין", כי על ידי שעוסק בתורה המסוגלת לשמחה, כמו שכתוב (תהלים יט-ט): "פקודי ה' ישרים משמחי לב", הרי יש לו חדותא דשמעתא בזכות היצר הרע, ועל ידי זה נעשית התורה "תבלין" להפוך את היצר הרע לטוב.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו לבאר כוונת המדרש, שדרשו על הכתוב "עשר תעשר", כי ישראל מתחטאים לפני המקום: "בזכות מעשרות דכתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וגו', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר". כי מאחר שהציווי "עשר תעשר" הוא ללכת בדרכו של יעקב אבינו, להמליך את הראש שהוא מעשר מכל הגוף על כל הגוף על ידי עסק התורה בהשגות שבמוח.

לכן מוסיף המדרש ללמד אותנו איך נוכל להמליך את הראש על כל הגוף, ממה שכתוב "ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי לקח טוב נתתי לכם וגו'", ועל ידי שמחת התורה שהיא חדותא דשמעתא, אנו ממליכים את הנשמה שבראש על היצר הרע שבלב להופכו ליצר טוב, ועל כך מסיים המדרש "לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר", להמליך את הראש שהוא מעשר על כל הגוף על ידי עסק התורה וחדותא דשמעתא.

לקח טוב נתתי לכם וגו', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר."

נקדים מה שמבואר בזוהר הקדוש במדרש הנעלם (פרשת תולדות קלח): "אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע חדותא דשמעתא לא ליהוי". פירוש: "נצרך היצר הרע לעולם כגשם לעולם, כי לולא היצר הרע, השמחה בסוגיות התורה לא היתה קיימת". מבואר מזה חידוש עצום שאי אפשר לשמוח בשמחת התורה כי אם על ידי היצר הרע.

ב"פרי צדיק" להגה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (פרשת בראשית אות טו) וכן בספר "בן יהוידע" על אגדות הש"ס להגה"ק בעל "בן איש חי" (שם) הוסיפו לבאר לפי זה מאמרם בגמרא (קידושין ל:): "אם פגע בך מנוול זה משכחו לבית המדרש". כלומר אם פגע בך היצר הרע של תאוות שהוא מנוול, העצה על כך היא "משכחו לבית המדרש", להשתמש עם השמחה של עבירה לשמחה של תורה "חדותא דשמעתא".

מה מתוקים הם דברי ה"עטרת ישועה" (פרשת כי תצא אות יא) שמפרש דברי רש"י על הפסוק (דברים כא-א): "לא דיברה תורה אלא כנגד היצר הרע, פירוש כי בלא יצר הרע אי אפשר להיות חדותא דשמעתא ופלפולא דאורייתא, וזה לא דברה תורה, שאין יכולים לומר תורה, אלא כנגד יצר הרע, בלתי אם יצר הרע עומד כנגדו, ואז יש לו חדותא דשמעתא".

השמחה בעבודת ה' הופכת את היצר הרע לטוב

ועתה בא וראה מה שלמדנו בענין זה דברים נפלאים ממשנתו הטהורה של ה"מאור עינים" (פרשת בראשית ד"ה במסכת חולין), כי כאשר אדם עוסק בתורה ובעבודת ה' בחדותא דשמעתא ששורשה מהיצר הרע, הרי הוא זוכה להפוך את היצר הרע ליצר טוב, והנה הדברים בלשון קדשו:

"כנודע שיש באדם תרי חללי דלבא, משכן יצר טוב בימינו ומשכן יצר הרע בשמאלו, ועל ידי טוב ההתגברות נכלל השמאל בימין, ונמתק הרע ונעשה טוב, ואדרבה מסייעהו לעבודת

נקדים עוד מה שידוע כי תכלית העבודה היא לעבוד את ה' עם שני היצרים יצר טוב ויצר רע, כמו שדרשו במשנה (ברכות נד.) מקרא שכתוב בפרשה ראשונה של קריאת שמע (דברים ד-ו): "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך, בשני יצריך ביצר טוב וביצר הרע". אמנם כדי לעבוד את ה' בשני יצרים צריך להפוך את היצר הרע ליצר הטוב, ודבר זה אפשר לעשות רק על ידי עסק התורה.

דבר זה למדנו ממה ששינו בגמרא הנ"ל שהקב"ה אומר לישראל: "בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין". ולכאורה תמוה הלא התורה היא סם המות ליצר הרע, ואם כן איך מכנה הקב"ה את התורה "תבלין" ליצר הרע, שהתבלין מטעים את התבשיל ואינו מקלקלו. אך הביאור על כך הוא כמו שהביא ב"אורח לחיים" (פרשת בראשית) בשם המגיד הקדוש הרבי ר' דוב בער ממעזריטש זי"ע, שהתורה נקראת "תבלין", כי על ידי שהאדם עוסק בתורה לשמה הוא זוכה לתבל את היצר הרע ולהפוך אותו לטוב.

הנה כי כן יומתק להבין מה שאמר יעקב אבינו עמוד התורה: "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", רמז בכך על מה שיצר הקב"ה את האדם בשתי יודי"ן של "וייצר" כנגד שני יצרים יצר טוב ויצר רע, וכל י' בגימטריא עשר, וזהו שאמר "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", אשתמש בשתי היודי"ן לעבוד את ה' עם היצר הטוב והיצר הרע שנהפך לטוב, וכל זה הוא על ידי עסק התורה בשכל שבראש, שהסגולה של עסק התורה שהיא תבלין להפוך את היצר הרע ליצר הטוב.

היצר הרע מעורר שמחה ותשוקה לעסוק בתורה ומצוות

בדרך זו במסילה נעלה לבאר המדרש שפתחנו בו, שדרשו על הפסוק "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", שישראל מתרצים לפני המקום: "בזכות מעשרות, דכתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלקיך, ואין טוב אלא תורה שנאמר כי

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com